

Helders **H**istorische **R**eddingboten **C**ollectief
Samenwerkingsverband van de 'Dorus Rijkers' en 'De Zeemanspot'

Twee herdenkingen in Den Helder op 1 oktober 2021

Een terugblik

Den Helder, 18 oktober 2021

Koninklijk Instituut voor de Marine
Helders Historische Reddingboten Collectief

Inleiding

Medio 2019 werden twee data voorgesteld voor het houden van een herdenking waarbij de twee boten van het Helders Historische Redding Collectief een centrale rol zouden krijgen.

Op 4 mei 2020 zou, kort na de dodenherdenking, aan boord van '**De Zeemanspot**' een plaquette worden onthuld ter nagedachtenis aan de tijdens WOII omgekomen zeelieden.

De herdenking zou plaatsvinden nabij het oorlogsmonument aan de Zaan in Wormerveer.

Op 14 mei 2020, zou een herdenking worden gehouden in Den Helder, waarbij aan boord van de '**Dorus Rijkers**' een plaquette zou worden onthuld ter nagedachtenis aan de ondergang van Hr. Ms. Johan Maurits van Nassau, op 14 mei 1940.

De herdenking zou worden gehouden in het Koninklijk Instituut voor de Marine.

Waarom in Wormerveer?

In 2014 nam de boot deel aan de 'bijzondere bijeenkomst' ter gelegenheid van de presentatie van de herdruk van het boek 'Walraven van Hall, Premier van het verzet' van de Zaanse auteur Erik Schaap. Er ontstond een bijzondere relatie met leden van het Comité 4 en 5 mei van Zaanstad en Wormerveer.

Na het verschijnen van de film 'Walraven van Hall, bankier van het Verzet' van regisseur Joram Lürssen, in 2018, waarin de rol van de medestrijders van Walraven duidelijk 'onderbelicht' waren, ontstond de behoefte om te proberen iets te doen aan de geringe historische waarde van de overigens goed gewaardeerde speelfilm.

Besloten werd, aan boord van 'De Zeemanspot' een plaquette te laten onthullen door nabestaanden van de HAL-kapitein Abraham Filippo, de initiatiefnemer en oprichter van het hulpfonds de Zeemanspot en Gijsbert van Hall, de broer van Walraven en het financiële brein achter de inspanningen van de Zeemanspot en het later opgerichte Nationaal Steunfonds. Ook zouden meerdere medestrijders aandacht krijgen.

Covid-19 tweemaal 'spelbreker'

Als gevolg van de Corona-pandemie moest worden besloten beide herdenkingen af te gelasten en te verplaatsen naar een nieuwe locatie.

Gekozen werd voor het samenvoegen van beide herdenkingen. De nieuwe datum werd vrijdag 16 oktober 2020 en de nieuwe locatie het Koninklijk Instituut voor de Marine in Den Helder.

Ook de omstandigheden voor de geplande herdenkingen op 16 oktober 2020 bleken niet veilig, waarna een nieuwe datum werd gekozen: 14 mei 2021.

Weer bleek, dat de herdenkingen op 14 mei 2021 niet konden doorgaan, waarna werd besloten 'op te schuiven' naar 1 oktober 2021.

Driemaal is scheepsrecht

Op de volgende pagina's van deze 'terugblik' het verslag van de herdenkingen op vrijdag 1 oktober 2021.

Programma

van de herdenkingen, gehouden te Den Helder op **1 oktober 2021**

- 13.30 uur Ontvangst van genodigden in restaurant 't Oppertje van Enys House, deel van het Koninklijk Instituut voor de Marine.
- 14.00 uur Welkom en inleidende informatie, waarna de herdenkingsbijeenkomst wordt verplaatst de Grote Collegezaal.
- 14.20 uur Twee korte Power Point-presentaties over:
1. Het Hulpfonds De Zeemanspot en het Nationaal Steunfonds (NSF);
2. Hr. Ms. Johan Maurits van Nassau en de Kazematten van Kornwerderzand.
- 14.40 uur 'Onthullers' wandelen naar de twee boten. Overige gasten blijven in het Enys House.
*De ruimten waar de plaquettes in de boten zijn aangebracht en de toegang zijn beperkt.
De onthullingen zijn daarom 'real time' te volgen op een projectiescherm in het Enys House.*
- 15.00 uur Onthulling van de plaquette in het voorgereddenverblijf van 'De Zeemanspot' door mevrouw Julie Habraken en de heer Jan Karel Bout.
- 15.20 uur Onthulling van de plaquette in het achter-gereddenverblijf van de 'Dorus Rijkers' door de Commandant Zeestrijdkrachten.
- 15.40 uur Na de onthullingen wandelen de onthullers weer terug naar het Enys House.
- 16.00 uur Afronding door de Commandant Zeestrijdkrachten met officiële handeling.
- 16.45 uur Overdracht van walpaneel met informatie over de ondergang van de Johan Maurits van Nassau door VADM b.d. Matthieu Borsboom.
- 17.00 uur Afsluiting van de herdenkingen.

De herdenkingen verliepen volgens dit schema..

De actuele Corona-eisen voor toegang werden toegepast:

- QR code
- Negatief testbewijs
- Hersteld van Coroa

De verwerking is uitstekend verlopen.

De start van de herdenking...

*Ceremoniemeester Marjan Bosse
kondigt de eerste spreker aan...*

Deelnemers aan de herdenkingen in restaurant 't Opperdje van Enys House...

Welkom en motivatie...

Namens het Koninklijk Instituut voor de Marine en het Helden Historische Reddingboten Collectief heet coördinator Wladimir Dobber genodigden welkom en geeft een toelichting op de herdenkingen.

“Het Collectief zet zich in voor het behoud van haar voormalige KNRM-reddingboten en het behouden van de kennis van de gebeurtenissen tijdens WOII in Nederland en Nederlands Indië”

In 2017 en 2019 organiseert het Collectief, in samenwerking met het KIM, de ‘Helderse’ herdenkingen van de Slag in de Javazee:

Jeugd en jongvolwassenen vormen de doelgroep van het Collectief. Helaas zijn bij veel jongeren de gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereld Oorlog niet of nauwelijks bekend. Recent vertoonde beelden op de TV tonen dat nog eens aan.

Door de ‘overvolle’ agenda’s van het voortgezet onderwijs krijgt WO II minder aandacht dan gewenst. Het is daarom verheugend te constateren, dat ook bij deze herdenkingen HAVO/VWO-docenten van Scholen aan Zee uit Den Helder de herdenkingen bijwonen.

Dat geldt ook voor de deelname door twee gelijkgestemde organisaties: de Stichting Gedenkteken Zeemanspot / Nationaal Steunfonds NSF en de Stichting Koopvaardijpersoneel 1940-1945. “

De achtergronden van de twee herdenkingen

1. De Zeemanspot

Motorreddingboot ‘De Zeemanspot’ eert als varende oorlogsmonument de grondleggers van het hulpfonds de Zeemanspot /NSF.

Als op 10 mei 1940 Duitse troepen ons land binnenvallen, bevinden zich ca. 800 Nederlandse koopvaardij schepen met zo’n 18.000 bemanningsleden buitengaats.

De meeste bemanningsleden zijn kostwinner voor de achtergebleven vrouwen en kinderen.

De rederijen verzorgen de betaling van de gages aan de gezinnen in het vaderland. Deze betalingen komen kort na de bezetting van het land in gevaar, omdat de bezetter die bemoeilijkt met het doel de opvarenden te onttrekken aan de dienst van de Nederlandse regering in Londen en daarmee aan de geallieerde strijd tegen het kwaad.

In november 1941 wordt, los van elkaar, een drietal initiatieven genomen om gezinnen van de op zee verblijvende zeevarenden te ondersteunen.

In Rotterdam is kort na de bezetting van Nederland al het initiatief voor ondersteuning van gezinnen van koopvaardij- en marinepersoneel genomen door de HAL-kapitein Abraham Filippo. Hij noemt zijn inspanningen '**De Zeemanspot**'.

In Eindhoven en Amsterdam zet ook oud-marineman en Philips-stafmedewerker Iman J. van den Bosch zich in voor de goede zaak. Een tweede groep in Amsterdam wordt geleid door de Zaanse bankier Walraven van Hall en zijn boer Gijs, beiden geniaal in het bedenken van fondswerving.

In 1943 wordt besloten tot uitbreiding van de inspanningen. Niet alleen families van zeevarenden, maar ook het Verzet, Joodse families en onderduikers worden gesteund. De organisatie wordt '**Het Nationaal Steunfonds**' genoemd. Kapitein Filippo handhaaft zijn inzet voor zeevarenden.

Vrijwel alle Nederlandse rederijen (waaronder de HAL, Rotterdamsche Lloyd, SMN, VNS, Nievelt Goudriaan, Maatschappij Houtvaart en KNSM) nemen deel aan de strijd op zee tegen de As-mogendheden en leveren een belangrijke bijdrage aan de instandhouding van de hulpfondsen De Zeemanspot en het NSF.

Van de ca. 800 schepen (647 GHV, 109 kustvaarders, 49 zeeslepers en 38 vissersvaartuigen) met ongeveer 18.000 man bemanning (ca 12.000 Nederlanders en ca 6.000 bemanningsleden met een andere nationaliteit), gaan ruim 400 schepen verloren. Meer dan 3.400 bemanningsleden laten het leven, waaronder ca. 1.000 landgenoten.

De Zeemanspot zorgt voor ongeveer 4700 gezinnen van Koopvaardijpersoneel. Dat gebeurt ook voor 1400 gezinnen van marinepersoneel en 300 gezinnen van leden van de landmacht.

Het Nationaal Steunfonds heeft circa 2.000 medewerkers, die met elkaar een communicatie- en distributienetwerk vormen. Tijdens de oorlog worden 84 medewerkers door de nazi's vermoord.

Door de enorme inzet van deze helden, overleven gezinnen van zeelieden en verzetsstrijders de oorlog. Iman J. van de Bosch en Walraven van Hall worden, na verraad, door de bezetter gefusilleerd.

In 1964 stelt het bestuur van het hulpfonds vast, dat ook haar naoorlogse taak (zorg voor nabestaanden en invalide zeelieden) is volbracht en besluit tot opheffing van het Fonds.

Een deel van het batig saldo wordt beschikbaar gesteld ten behoeve van de bouw van een nieuwe reddingboot voor de Koninklijke Zuid-Hollandse Maatschappij tot Redding van Schipbreukelingen (na fusie KNRM). De boot zal de naam 'De Zeemanspot' krijgen, als eerbetoon aan de vier grondleggers van het hulpfonds Zeemanspot/NSF.

2. Hr. Ms. Johan Maurits van Nassau

Op 13 mei 1940 wordt de kanonneerboot door het marinecommando in Den Helder, naar een positie in de Doove Balg (Texelstroom), op 10 mijl afstand van de Oostelijke kop van de Afsluitdijk en de Kazematten van Kornwerderzand gedirigeerd.

In de nacht van 13 op 14 mei worden met het achter-kanon proefgranaten afgevuurd. In de ochtend van 14 mei worden de Kazematten door de Duitse Erste Kavallerie Division met geschut van 88 en 75 mm bestookt, waarna vanaf Hr.Ms. Johan Maurits van Nassau het vuur wordt geopend. In totaal worden 98 15 cm-granaten afgevuurd, waardoor de vijand besluit, de aanval op te geven en zich terug te trekken.

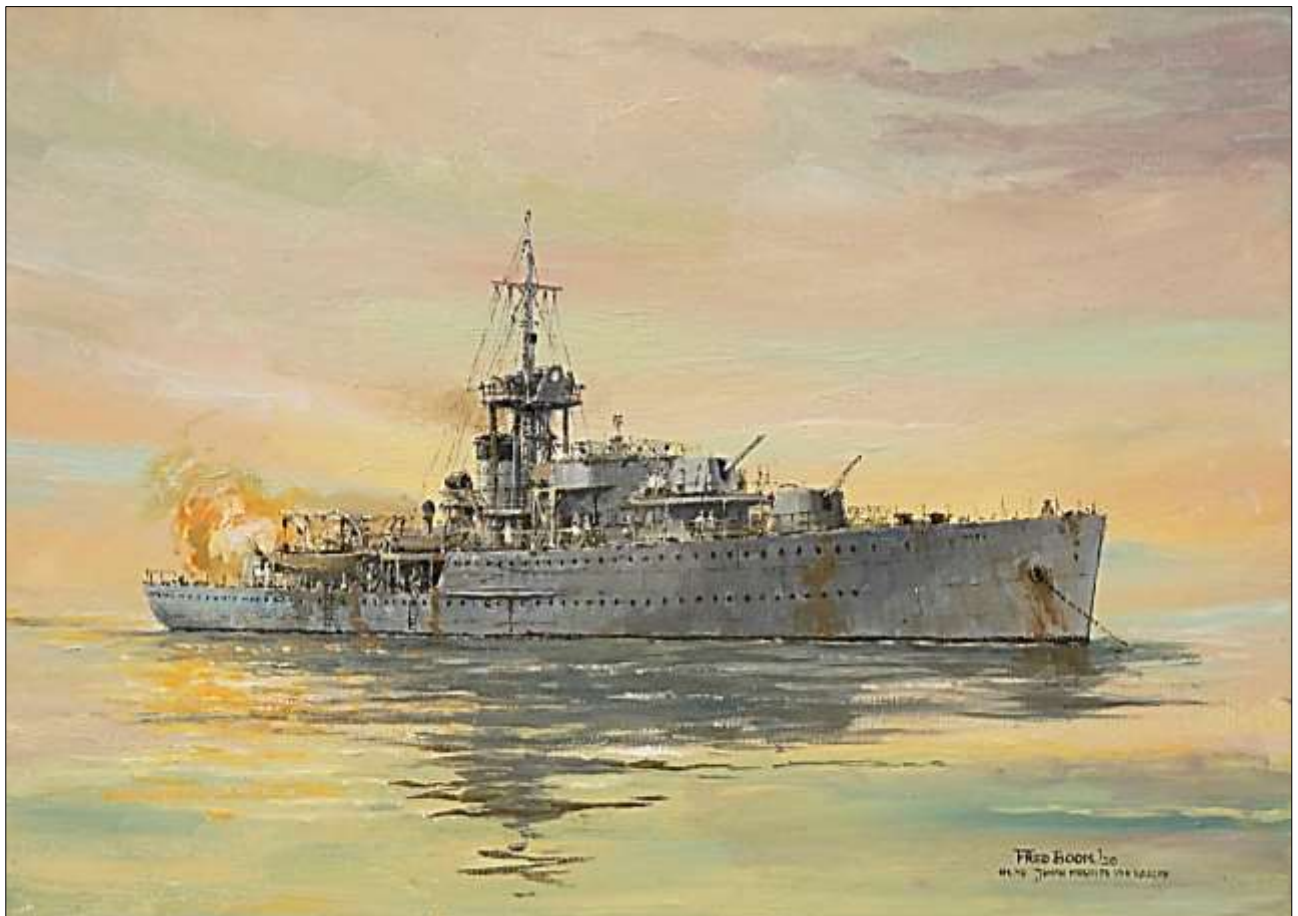
De 'Johan Maurits' krijgt opdracht, om samen met vier mijnenleggers en de torpedoboot Hr.Ms. G13, na de actie uit te wijken naar het Verenigd Koninkrijk. De reis van de kanonneerboot eindigt echter met haar ondergang op 10 mijl ten Westen van Callantsoog, nadat Duitse bommenwerpers een fatale treffer hebben geplaatst.

De kanonneerboot dwingt Duitse Erste Kavallerie Division tot wijziging van aanvalsplan...

De G13 neemt de gewonden van de kanonneerboot aan boord en krijgt opdracht terug te keren naar Den Helder. De inmiddels gealarmeerde 'Dorus Rijkers', met Coen Bot als schipper, vaart de G13 tegemoet en neemt de gewonden over, waarna de torpedoboot de reis naar Engeland hervat.

Ondanks zware beschieting door Duitse jagers, bereikt de 'Dorus Rijkers' veilig Den Helder. Later is gebleken, dat 17 van de opvarenden van de 'Johan Maurits' de Duitse aanval met de dood hebben moeten bekopen.

De bemanning van de kanonneerboot valt daardoor uiteen in 3 delen: 17 doden zijn te betreuren, een aantal gewonden, onder leiding van de commandant, komt aan land in Den Helder en een groot deel weet Engeland te bereiken om de strijd voort te zetten.

Hr.Ms.Johan Maurits van Nassau, vurend met het achterkanon.

Olieverf-schilderij van zeeschilder Fred Boom.

Het vervolg van de herdenkingen vindt plaats in de Grote Collegezaal.

De herdenkings-onderdelen worden geprojecteerd op het grote scherm met toelichting door Wladimir Dobber.

Op het scherm v.l.n.r.: Abraham Filippo, Iman Jacob van den Bosch, Walraven van Hall, Gijs van Hall, Jaap Buijs en Andreas Gelderblom.

Na de presentatie wordt de herdenking verplaatst naar de kade waar de boten liggen afgemeerd.

*HHRC-voorzitter Adri Rijpert met de vier 'onthullers', wandelend naar de boten...
V.l.n.r. Jan Karel Bout, Fred Boom, VADM René Tas en Julie Habraken.*

Voorzichtig aan boord van de 'Dorus' gestapt.

...

De onthullingen van de plaquettes op de boten

De onthulling van de plaquette aan boord van 'De Zeemanspot' door Julie Habraken en Jan Karel Bout.

De onthulling van de plaquette op de 'Dorus Rijkers' door C-ZSK René Tas, geassisteerd door Fred Boom.

Een onverwachte waardering...

Bij de voorbereidingen voor de herdenking op 4 mei 2020 in Wormerveer, komt naar voren dat aan Abraham Filippo en Gijsbert van Hall, nooit een Nederlandse onderscheiding (het Verzetskruis 1940-1945 of het Verzetshedenkingskruis) is toegekend voor hun risicovolle inzet voor het welzijn van families van zeevarenden ter koopvaardij en van de Koninklijke Marine, tijdens de Tweede Wereld Oorlog

Het Helden Historische Reddingboten Collectief neemt daarom het besluit, zich in te zetten om deze omissie te herstellen.

Dat blijkt niet eenvoudig te zijn. Het toekennen van genoemde onderscheidingen is namelijk reeds in de vorige eeuw afgerond en beëindigd.

Na uitvoerig overleg met verschillende instanties, waarbij Vice-Admiraal b.d. Matthieu Borsboom een belangrijke inbreng heeft, komt de Prins Hendrik Legpenning in beeld. Covid-19 blijkt echter ook hier weer een vertragende factor te zijn. Niettemin geeft de toenmalige Commandant Zee strijdkrachten, Vice-Admiraal Rob Kramer zijn goedkeuring aan de postume toekenning van de Prins Hendrik Legpenning aan Abraham Filippo en Gijsbert van Hall.

Daarna volgt een 'radio-stilte'. De toekenning moet 'geheim' blijven. Tot 1 oktober 2021.

De Prins Hendrik Legpenning

De Prins Hendrik Legpenning wordt sinds 1999 uitgereikt aan een persoon of instelling die zich verdienstelijk heeft gemaakt voor de Koninklijke Marine.

Door het Hulpfonds De Zeemanspot en het Nationaal Steunfonds werden tijdens WOII gezinnen van koopvaardij- en marinepersoneel gesteund.

Na de instelling van de Vaarplicht door Luitenant-Admiraal Furstner, kort na de bezetting van ons land, wordt de Nederlandse koopvaardij een belangrijk onderdeel van de geallieerde strijd tegen de AS-Mogendheden.

Op de legpenning staat Prins Hendrik (1820-1879) afgebeeld. Hij was de derde zoon van koning Willem II en Anna Paulowna, grootvorstin van Rusland.

Reeds op jonge leeftijd ambieert hij een loopbaan bij de Nederlandse Zeemacht. Tot nu toe, is Hendrik 'De Zeevaarder' de enige Oranje die langdurig bij de Koninklijke Marine heeft gediend. Van 1833 tot 1848 maakte hij totaal 14 reizen, waarvan vanaf 1841 als commandant.

Hij is de naamgever van deze onderscheiding van de Koninklijke Marine.

Voorzijde. Borstbeeld in uniform van Prins Hendrik van voren. Prins Hendrik (1820-1879), derde zoon van Willem II & Anna Paulowna, ook wel Hendrik de Zeevaarder genoemd, is de enige Oranje die langdurig actief bij de Krijgsmacht diende.

Keerzijde. Inscriptieruimte tussen kroon en anker.

Twee officiële handelingen door Vice-Admiraal René Tas als formele afronding van de postume toekenning van de PH-Legpenningen

Na de onthullingen op beide boten, keren de 'onthullers' terug in de Grote Collegezaal.

Daar volgt de 'invulling' van het programmapunt 'Afronding door de Commandant Zeestrijdkrachten met officiële handeling'.

Na een duidelijke uiteenzetting over de hulpfondsen De Zeemanspot, het Nationaal Steunfonds en de betrokkenheid van kapitein Abraham Filippo en Gijsbert van Hall bij beide organisaties, richt Vice-Admiraal Tas zich tot Jan Karel Bout, de kleinzoon van kapitein Filippo en Julie Habraken, de kleindochter van Gijsbert van Hall, die namens diens dochter Marleen (90) aanwezig is.

Beide nabestaanden nemen verrast de postuum toegekende onderscheidingen in ontvangst.

Jan Karel Bout neemt de onderscheiding in ontvangst...

... Julie Habraken is verrast.

Jan Karel Bout bedankt de organisatoren en de Koninklijke Marine, mede namens Julie Habraken, voor de verrassende toekenning van de onderscheidingen...

Overdracht van educatieve 'hardware'

*Walborden zijn nuttige informatiebronnen bij bezoek van de boten aan evenementen.
Het Helden Historische Reddingboten Collectief maakt daarvan volop gebruik.*

Van de actie van Hr.Ms. Johan Maurits van Nassau was nog geen bord beschikbaar. Op de foto's de presentatie van het bord door Vice-Admiraal b.d. Matthieu Borsboom.

Afsluiting van de herdenkingen met bloemen voor Marjan Bosse

Adri Rijpert sluit de herdenkingen af met bloemen voor Marjan Bosse als dank voor haar bijdragen aan de organisatie.

Waardering van aanwezigen voor de organisatie van de herdenkingen...

Colofon

Foto's:

Ilse van Hoepen - Den Helder

Streamen onthullingsbeelden:

Koninklijke Marine Sectie Multi Media

Paul van den Bogaard en Peter de Vries

Samenstelling 'Terugblik' en coördinatie:

Wladimir Dobber

De herdenkingen werden mede mogelijk gemaakt door bijdragen van:

- Het Koninklijk Instituut voor de Marine
- De Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders
- De heer J.K. Bout

Gezamenlijke Bankrekening Helders Historische Reddingboten Collectief:

NL44 INGB 0006 2047 06 t.n.v. Stichting Instandhouding Motorreddingboot Dorus Rijkers

De Stichting Instandhouding Motorreddingboot Dorus Rijkers en de Stichting Instandhouding Motorreddingboot De Zeemanspot zijn Algemeen Nut Beogende Instellingen. Het werk van de Stichtingen is en wordt mede mogelijk gemaakt door de financiële bijdragen van het Waddenfonds/Provincie Noord-Holland, het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Dorus Rijkers Fonds, het VSB Fonds en meerdere bedrijven in de Kop van Noord-Holland.